

Springzaad

1e nieuwsbrief, augustus 2002

Inhoud Springzaad-Nieuwsbrief 1

- Van zaai-bed tot eerste zaailingen (Kees Both)
- Kinderdroom wordt waarheid in Speeldernis de Essenburg (Brigitte Beeks)
- Verslag van een studiereis naar Engeland (Itty Koster)
- Uitnodiging voor de tweedaagse excursie van het Springzaad-netwerk naar Maastricht (Paul Janssen)
- Fragment uit: Rachel Carson, "The sense of wonder"

Van zaai-bed tot eerste zaailingen

- Kees Both -

'Ik gun ieder kind 'the sense of wonder', het gevoel dat ik sinds mijn prille kleutertijd ken. Dit gevoel behoedt het kind ervoor van zijn leefwereld te vervreemden, kan een blijvende betrokkenheid oproepen. Hiervoor is aanbod nodig en dat mankeert er veelal aan.'

'Ik denk dat het belangrijk is kinderen bewust te maken van de mogelijkheden die de natuur in hun leefomgeving hen biedt. Je hoeft niet ver weg van huis te gaan om nieuwe spannende dingen te ontdekken. Met name het aspect hoe je als school concreet aan de slag kan gaan spreekt mij aan. Ik wil graag meedenken.'

Aldus twee mensen, die zich aanmeldden voor het netwerk 'Springzaad – Meer ruimte voor natuur en kinderen', als reactie op de brief die op 21 maart 2001 werd verzonden naar ruim zestig personen.

De plannen voor dit netwerk werden in deze brief als volgt toegelicht:

'Het grotere doel is het op gang brengen van een beweging in een richting waarbij kinderen natuur in hun eigen leefomgeving kunnen ervaren – bij school in de vorm van een schoolnatuurtuin, maar ook ruimer als kwaliteit van de leefomgeving voor kinderen. Bij dit laatste moeten we met name denken aan buitenspel, natuurspeel terreinen, plekken voor natuurbeleving. Op de achtergrond speelt daarbij de bezorgdheid dat deze kwaliteit door maatschappelijke ontwikkelingen steeds meer onder druk komt te staan. Het meer beperkte doel is het vormen van een netwerk van personen en instellingen die actief bij deze thematiek be-

trokken zijn, teneinde:

- elkaar te inspireren en te informeren, mede gericht op inhoudelijke verdieping: er is behoefte aan voorbeelden van 'good practice' en aan een stevig theoretisch verhaal, ook als basis voor maatschappelijke actie;
- krachten te bundelen om ontwikkelingen in een gewenste richting te kunnen stimuleren.'

In genoemde brief wordt dit nader geconcretiseerd:

'Wat de korte en middellange termijn betreft wordt specifiek gedacht aan:

- het samenstellen van een lijst van betrokken personen, een lijst die mede de basis vormt voor een website over dit thema;
- een studie- en ontmoetingsbijeenkomst nog in dit jaar; (heeft in mei 2002 plaatsgevonden in Stoutenburg, het thema was "Is spelen nog wel zo leuk?")
- een excursie naar verschillende tuinen en vergelijkbare projecten in het binnenland; (dit vond voor de eerste keer plaats in september 2001: een tweedaagse happening, waarbij plekken in Rotterdam bezocht werden, een zeer inspirerende bijeenkomst). Een vergelijkbare bijeenkomst staat voor 20 en 21 september a.s. op het programma in Maastricht (zie bladzijde 7)
- een studiereis naar "Learning through Landscapes" (GB)

Lid worden van het Springzaad-netwerk?

Iedereen die hoe en waar dan ook meer ruimte voor natuur en kinderen wil scheppen of daar al druk mee bezig is, is van harte welkom mee te doen in het Springzaad-netwerk.

Voor 17,50 euro per jaar (sept. t/m aug.)

- ontvang je 2 x per jaar een nieuwsbrief
- kun je deelnemen aan de bijeenkomsten
- krijg je als welkomstcadeau een map, waar je alle voor jou in het kader van *Springzaad* interessante artikelen e.d. kunt bundelen (wordt begin november toegestuurd).

Secr. Springzaad, Kloosterstr. 5a, 6641 KW Beuningen, tel./fax 024-6771974, e-mail: oasenet@wish.nl

Kijk ook eens op de webcommunity:
<http://nl.msnusers.com/Springzaad>

(in april 2002 georganiseerd door het netwerk van NME-coördinatoren Agatos, waarbij enkele 'Springzaad'-vertegenwoordigers meegingen, zie het verslag op bladzijde 6) - het maken van een nieuwsbrief; (het voorliggende nummer is de eerste aflevering)

- verkennende gesprekken met personen die werkzaam zijn bij grotere organisaties als IVN, Natuurmonumenten, WNF, Staatsbosbeheer en bij verschillende overheidsinstellingen. Op iets langere termijn kan dit leiden tot het schrijven van een manifest, waarmee we ons officieel als 'beweging' profileren. Ook willen we een mooi boek samenstellen, met praktijkbeelden, theoretische onderbouwing en veel ideeën.'

Er wordt ook verwezen naar voorbeelden in het buitenland: Zwitserland, Duitsland, Groot-Brittannië (met name het hierboven genoemde 'Learning through Landscapes'), die mogelijkheden bieden voor inspiratie en samenwerking.

De brief besluit dan aldus:

'Wij hebben het gevoel dat de tijd rijp is voor een actie als deze. Zonder daarbij overigens de illusie te hebben dat het gemakkelijk zal gaan. Het gaat in de meeste gevallen om kleinschalige initiatieven, die voor het beleid niet zo interessant lijken. Toch moet er geprobeerd worden iets van de grond te tillen.

Leden van het netwerk kunnen worden: mensen die zich door deze brief aangesproken voelen en hun betrokkenheid, kennis en kunde willen delen met anderen, zich willen inzetten voor de mogelijkheid van natuurervaringen in de leefomgeving van kinderen en het pedagogisch omgaan daarmee.'

In een intern discussiestuk werd de rol die het netwerk zou kunnen spelen als volgt verwoord:

- 'Het zou goed zijn als we met dit nieuwe netwerk *zichtbaar maken* wat er al bestaat aan goede voorbeelden.

Zichtbaarheid zowel naar binnen (onderlinge kennismaking, weten wie waar mee bezig is) als naar buiten (het thema op de sociale en ecologische kaart zetten).

- Pioniers verdienen het aandacht te krijgen voor hun moed en doorzettingsvermogen en hebben recht op ondersteuning en hulp bij problemen. In de trant van: "Je weet dat je goed bezig bent, maar het is toch niet bevredigend als dit veel te sporadisch door anderen bevestigd wordt". Binnen ons netwerk zal het daarbij zeker ook gaan om *elkaar* te helpen en te steunen door uitwisseling van ervaringen. Maar het zou ook goed zijn als er meer waardering en hulp (ook financieel) van de overheid zou kunnen komen, als een vorm van erkenning van het maatschappelijk belang.

- Nieuwe initiatieven zouden gebruik kunnen maken van de kennis en ervaring die al aanwezig is, zodat ze een goede kans van slagen hebben.'

Niet van gisteren

Het initiatief voor dit netwerk komt niet uit de lucht vallen. Vanaf 1996 denkt een kleine groep mensen al na over deze thematiek en over mogelijkheden voor nieuwe impulsen. Stichting Oase vormt daarbij de spil. Dit leidde tot twee projecten:

- Het project 'Bloeiend en boeiend', waarin twee doctoraalstudenten van de Utrechtse universiteit, Paula van Lith en

Anneke van Rhijn – begeleid door Marjan Margadant, Marianne van Lier en Kees Both - een beschrijvingsonderzoek hebben gedaan naar concept en praktijk van schoolnatuurtuinen. Daarbij beschreven zij ook de praktijk van een aantal scholen aan de hand van een beschrijvingsmodel dat zij ontwikkelden. Het onderzoeksverslag 'Schoolnatuurtuinen in het basisonderwijs' is te verkrijgen bij het secretariaat van 'Springzaad'.

- Het project 'Leven met verschillen. Biodiversiteit en schoolnatuurtuinen', waarin de leerstoel NME van de universiteit Utrecht, drie scholen, Stichting Oase en CPS Onderwijsontwikkeling en Advies (Amersfoort, tevens projectleiding) samenwerkten. Dit project heeft behalve een ruim verspreide uitvoerige nieuwsbrief (nog aan te vragen bij het secretariaat van 'Springzaad') en een eindrapport ook een aantal contacten opgeleverd, die uitgangspunt waren voor het netwerk van 'Springzaad'.

Deze beide projecten vormen het **zaaibed** van 'Springzaad'. Maar de **moederbodem** is veel ouder. Een paar stappen terug in de tijd:

- De aandacht voor buitenspel in het onderwijs en daarbuiten – het belang ervan voor met name jonge kinderen – in ons land, onder andere tot uiting komend in publicaties over buitenspel voor scholen, maar ook in de jaarlijkse 'straatspeeldag' die op veel plaatsen wordt georganiseerd.

- Het boek 'De tuin om de school – wat doe je ermee?', in 1982 uitgegeven door IVN en SLO, dat een brug probeerde te slaan tussen de pedagogische wereld – scholen, opleidingen en begeleiding, pedagogen – enerzijds en de wereld van ontwerpen en beheer van 'groen' anderzijds.

- Het werk van schoolbiologen, c.q. NME-diensten, de Stichting Veldwerk Nederland en anderen in het begeleiden van gebruik en inrichting van het terrein om de school met het oog op natuuronderwijs.

- De aandacht voor de kwaliteit van de directe leefomgeving van mensen en de participatie van bewoners bij het vormgeven van deze leefomgeving – vanaf de jaren '70, met ups en downs tot nu toe; daarbij komt een groeiende aandacht voor de participatie van kinderen en jongeren (zie bijvoorbeeld het boek 'Kinderen als medeburgers' van Micha de Winter uit 1995) soms in de vorm van actieonderzoek van en met kinderen en jongeren.

- Daarbij wordt voortgebouwd op het werk van 'volksopvoeders' als Eli Heimans (191861-1914) en Jac.P. Thijsse (1865-1945), die eind 19e en begin 20e eeuw niet alleen aandacht vroegen voor natuur – onder andere in de vorm van 'instructieve plantsoenen' - maar ook voor de kwaliteit van de leefomgeving van kinderen in het algemeen, toen al! 'Springzaad' is dus niet van gisteren', maar wortelt in een lange traditie.

Actueler dan ooit

De thematiek van 'Springzaad' is actueler dan ooit. We noemen enkele zaken die momenteel een rol spelen en waarbij 'Springzaad' kan aanhaken.

Allereerst de *zorg om de kwaliteit van de buitenspeelmogelijkheden van kinderen*. Politiek staat dit weer in de belangstelling aandacht en recente publicaties van Lia Karsten, e.a. – 'Van de straat', Assen 2001 en 'Oases in het be-

ton', Assen 2002, vragen weer nadrukkelijk aandacht hiervoor: 'Kinderen moeten weer straatkinderen worden', aldus de titel van een recensie van laatstgenoemde publicatie in het VNG-blad van 19 juli 2002.

Ten tweede de aandacht voor biodiversiteit als blijvend thema in het natuurbeleid ook in de gebouwde omgeving (in 1999 verscheen over dat laatste een rapport van het onderzoeksinstituut Alterra). Schoolnatuurtuinen en andere natuurspeel- en studieruimtes voor kinderen kunnen een belangrijke rol spelen in de educatie betreffende biodiversiteit. Ten derde het thema 'natuur in stedelijke omgevingen', als kwaliteit van de directe woonomgeving van mensen, die steeds meer aandacht krijgt in het ruimtelijke- en het natuurbeleid, evenals natuur dicht bij de stad.

Ten vierde het stimuleren van de betrokkenheid van burgers bij de ontwikkeling van de kwaliteit van de eigen woonomgeving, waarbij ook kinderen steeds vaker worden gezien als serieus te nemen mede-burgers.

Tenslotte het idee van de 'netwerksamenleving', waarin mondige burgers hun eigen verantwoordelijkheid nemen en zich organiseren in lerende netwerken ten behoeve van het geheel. In dergelijke netwerken werken mensen met verschillende soorten deskundigheid (ervaringsdeskundigen, mensen met specifieke vakachtergronden) op grond van gelijkwaardigheid samen.

'Inter'

De (verder te ontwikkelen) kracht van 'Springzaad' zit hem in de combinatie van natuur en kinderen, gericht op de directe leefomgeving, met inbegrip van participatie van kinderen en van volwassenen met verschillende expertise. De specifieke benadering van 'Springzaad' vraagt de komende tijd om een verdere uitwerking, maar kan misschien – het is een probeersel - omschreven worden met gebruik van het verbindingswoordje 'inter'. Als mens moet je leren op je eigen benen te staan, zoveel als mogelijk onafhankelijk te leren denken en handelen. In het Engels wordt hier het woord 'independence' gebruikt, als tegenstelling van afhankelijkheid ('dependence'). Maar als het bij onafhankelijkheid blijft, dan leidt dit tot een harde ellebogenmaatschappij en eenzame mensen. Het gaat ook om 'interdependence', om wederzijdse afhankelijkheid van geëmancipeerde mensen. Wederkerigheid, kwetsbare kracht, betrokkenheid bij elkaar, verbondenheid, een houding van niet-betuttelende zorg, aandachtig leven, gemeenschap. Het is het samengaan van verschil en verbondenheid. Iemand heeft dat ooit omschreven als: 'De hoogste vorm van liefde is intimiteit die het verschil niet uitwist', waarbij je je niet volledig verliest in de ander en het andere, maar intensief ervaart dat je werkelijk leeft! Dat geldt voor intermenselijke verhoudingen, maar mutatis mutandis ook voor onze relatie met natuur. We zijn afhankelijk van de natuur, zijn zelf natuur en worden gevormd door natuur, maar tegelijkertijd geven we er vorm aan, cultiveren de natuur: cultuur. Natuur en cultuur moet je niet als tegenstellingen zien, maar in hun onderlinge wisselwerking. Ook wetenschap (bijvoorbeeld de ecologie) en kunst moet je waar mogelijk op elkaar betrekken. We noemen dat ook wel een 'interdisciplinaire' benadering', waarbij in ons geval ook 'praktijkkennis' en 'ervaringsdeskundigheid' daarbij ingesloten is.

Het valt te hopen dat de kracht van deze geïntegreerde benadering geen hinder zal ondervinden van het vaak verkerde beleid van overheden, omdat het 'nergens goed valt in te passen'. Voor dat probleem moeten creatieve oplossingen gevonden worden. Daarnaast wordt geprobeerd de krachten te bundelen met andere groepen die op bovengenoemde terreinen werkzaam zijn.

Daden en dromen

Er is in een jaar al heel wat gebeurd, deze nieuwsbrief getuigt daarvan – de eerste zaailingen zijn ontkiemd en ontwikkelen zich. Er ontstaat op sommige punten zelfs al iets van een traditie, zoals een jaarlijkse tweedaagse, met daarnaast een landelijke studiedag. Er is een begin gemaakt met een reeks artikelen in een gerenommeerd onderwijstijdschrift – 'De Wereld van het Jonge Kind' (het eerste in het nummer van april 2002, het 2e verschijnt in oktober 2002). Er zijn ook zeer concrete plannen. Bij voldoende financiën kan in een korte tijd een flinke sprong voorwaarts gemaakt worden:

- de eigen visie op een samenhangende, heldere en aansprekende wijze verwoorden;
- een landelijk bestand aan foto's;
- een goed geoutilleerd (ontsloten) documentatiecentrum;
- een website;
- een inspirerende videoband;
- een mooi uitgegeven boek.

Dat zijn toch geen onhaalbare dromen, het moet toch realiseerbaar zijn.

Kwalitatieve en kwantitatieve impuls

Als afsluiting van deze inleidende bijdrage aan de nieuwsbrief nog een citaat van iemand die zich aanmeldde voor het lidmaatschap van 'Springzaad' en aangeeft waarom hij dat belangrijk vindt. Hij benadrukt de lijfelijk-emotionele kant van de natuurervaring – wat nog niet betekent dat het ook voor de cognitieve ontwikkeling geen betekenis kan hebben, integendeel:

'Speel-doe-natuurtuinen zijn een fantastische manier om kinderen natuur te laten ervaren. Niet-cerebraal, zonder prestatiegerichte balast en zonder grote en zware thema's die ver buiten het handelingsperspectief van kinderen liggen. Verstedelijking, techniek en beschaving wekken de illusie dat de mens een autonome entiteit is, onafhankelijk geworden van het organisch geheel van ecologische kringlopen. Speel-doe-natuurtuinen geven kinderen de kans spelenderwijs iets van onze bestaansgrond te ervaren. Dergelijke belevenissen en ervaringen leveren een bijdrage aan het ontwikkelen van een wereldbeeld en een levenshouding, passend bij mensen die geen parasitaire, maar een symbiotische relatie met de aarde hebben. Dramatische rethoriek? Misschien wel. Kinderen en begeleiders ervaren deze activiteiten gewoon als een feestje.

Een netwerk 'kinderen-natuur-tuinen' kan een kwalitatieve en kwantitatieve impuls betekenen. Uitwisseling van ervaringen en draagvlakverbreding, het lijkt mij belangrijk genoeg'. □

Kinderdroom wordt Speeldernis de Esse

ROTTERDAM – Natte schoenen is niet erg. Een vieze broek, geen punt. Geschaafde knieën horen erbij. In Speeldernis de Essenburcht in het Roel Langerakpark worden deze bijkomstigheden door de kinderen op de koop toe genomen, want zij wanen zich in een tot waarheid geworden kinderdroom. Want welk kind wil er nou niet met een eigen gebouwd vlot de beek afvaren of overnachten in een zelf in mekaar gezette hut? In de natuurspeeltuin kan het allemaal.

Gewone speeltuinen zijn er genoeg in Rotterdam, maar een natuurspeeltuin had de stad nog niet. De Essenburcht is inmiddels in de laatste bouwfase en biedt de kinderen uit Delfshaven en Noord nu al veel mogelijkheden om zich uit te leven met hout, water en gereedschap. Hij is ontworpen door landschapsarchitecte Sigrun Lobst.

In deelgemeente Feijenoord ontwierp zij het binnenterrein van Punt 50 aan de Oranjeboomstraat. Medewerkers van de Botte Spijker zagen het resultaat en haalden haar naar de natuurspeeltuin. In de zomer van 2000 werd begonnen met de eerste verbouwingen van de bouwspeltuin, wat het toen nog was.

Lobst is niet de enige die het uiterlijk van de tuin bepaalt. De toekomstige bezoektjes spelen daar ook een grote rol in. "We hebben een foto- en tekeningenwedstrijd gehouden om kinderen te prikkelen hun ideeën over de speeltuin te laten zien. Ook hebben hier eind juni kinderen overnacht in zelf gebouwde hutten. Wij hebben hen gevraagd waar ze nou die hutten wilden bouwen en waarom en hoe. Om zo de

verdere ontwikkeling van de tuin te bepalen."

Inmiddels is besloten geen entree te heffen voor de Essenburcht. "We willen ook allochtone kinderen uit de buurt aanspreken en ik denk dat het voor die groep juist een drempel vormt om geld te betalen voor een bezoek aan de speeltuin. We hebben nu een subsidie van Jeugdparticipatie gekregen om op proef gratis toegang te bieden", licht Lobst toe.

Deze week gaat een club van ongeveer zeventig Duitse hoveniers met hun kinderen een aantal dingen afronden in de tuin. Zo leggen ze een honderd meter lange muur van puin, afgekeurde stenen en ander bouwafval aan. "Dit moet een soort levende muur worden met vakjes waar beestjes of kikkers in kunnen worden gezet. Ook bloemen en andere planten. Daarnaast gaan ze de terrassen leggen. Zij doen dit geheel vrijwillig. Ieder jaar heeft deze hoveniersvereniging een project van een week dat ze uitvoeren tegen kost en inwoning. Op het sportterrein komen tenten te staan, waar ze dan verblijven", vertelt Lobst, die zelf ook uit Duitsland komt, maar inmiddels al vijf jaar in Rotterdam woont.

De muur vormt de scheiding tussen het kleutergedeelte en het wildere gedeelte van de speeltuin. Die is namelijk niet geschikt voor kinderen onder de zeven jaar. Over de veiligheid maakt de landschapsarchitecte zich echter geen zorgen. "Als kinderen hier komen, moeten ze niet verwachten dat alles hier honderd procent veilig is. Maar ze zien zelf al gauw wat ze wel en niet durven en kunnen. Als je goede en bestendige mensen van ze wil maken, dan moeten ze dit ook zelf kunnen uitvinden. Het is een kwestie van vallen en op-

staan, alleen zo kun je dat leren. Ik merk ook vaak dat het juist de ouders en begeleiders zijn die een beetje opgeleid moeten worden. Zij klagen over hun natte schoenen en enge bruggetjes."

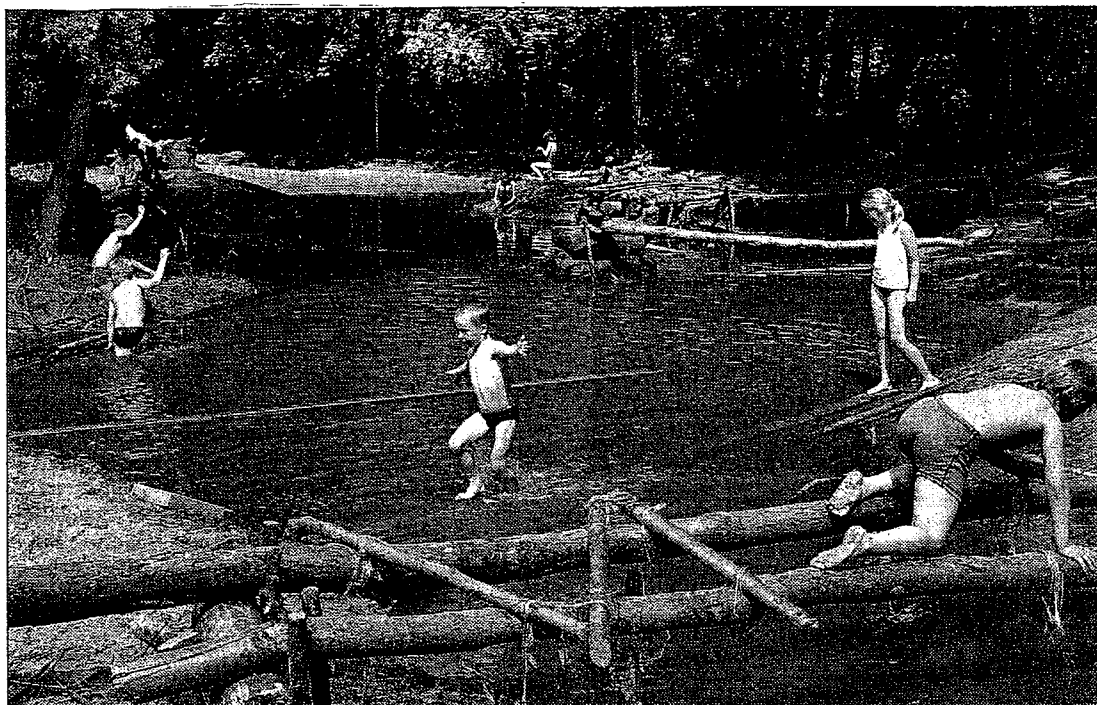
In de winter gaat de Essenburcht ook genoeg bieden aan de Rotterdamse jeugd. "Het is juist de bedoeling dat je de verschillen in seizoenen van dichtbij kunt meemaken. Misschien dat je hier wel kan schaatsen als het vriest." In de speeltuin komt namelijk een beek te lopen. Het grondwater wordt via een pomp naar boven gepompt en zo door de hele tuin geleid. "Er komt daarnaast waarschijnlijk een verwarmde hut met een oven waar je weer op temperatuur kan komen als je een uurtje lekker buiten hebt gespeeld. Het grootste probleem is denk ik de regen, daar gaan we nog wat op verzinnen.

Een afdakje om te schuilen en andere activiteiten die daaronder kunnen worden gedaan of iets dergelijks." Voorlopig is het dus nog zomer en krijgt de natuurspeeltuin steeds meer vorm. In de laatste week van de zomervakantie of begin september wordt de laatste hand aan de Essenburcht gelegd. Lobst: "Echt af zal hij nooit zijn, want dat is niet de bedoeling. Kinderen kunnen er steeds weer nieuwe dingen aan toevoegen. Maar dan zijn de grote gedeeltes af en wordt er een feestje gevierd."

Speeldernis de Essenburcht (voorheen Bouwspeltuin de Botte Spijker) is te vinden in het Roel Langerakpark. Kinderen onder de zeven jaar mogen niet alleen de grote speeltuin in, maar enkel onder directe begeleiding van een ouder of andere volwassene.

Voor de kleintjes onder de zes is er de kleutertuin. De tuin is geopend van 12.00 tot 18.00 uur.

waarheid in namburcht

uit: De Havenloods, huis-aan-huis-blad Rotterdam e.o., 1.8.2002, auteur: Brigitte Beeks

Eens per jaar een boeiend projekt...

Heerlijk, af en toe toch weer eens iets héél unieks mee te mogen maken:

1 + 2 augustus bezochten we - ondergetekenden - ieder een dagdeel lang "Speldernis De Essenburcht" in het Roel Langerakpark te Rotterdam. We waren benieuwd naar de vorderingen die een 70-tal Duitse hoveniers van het netwerk BASEG (Bundesarbeitsgemeinschaft Selbstverwalteter Gartenbaubetriebe, een soort Ver. Wilde Weelde, maar dan weer anders...) op het nu 1 ha grote natuurspeel terrein gemaakt hadden. In afwisselend miezerig of te heet weer hadden de goed georganiseerde, maar toch ook zeer creatief/individueel werkende oosterburen samen met een aantal Nederlandse enthousiastelingen een wonderlijke wereld van kronkelende muren, fraaie bestrating, bijzondere waterpartijen, waaronder zelfs een stromend beekje, moerassferen met spannende veranderlijke speeltoestellen, maar ook b.v. een bronsituatie met een heerlijk mozaïekpatroon, prachtig organische bruggen, poorten etc. weten te bouwen. En dan de hele logistiek eromheen: het organiseren van machines en ander materieel, maar ook de maaltijdverzorging voor de tientallen werkers, die we mee hebben mogen beleven, riep bij ons - maar ook b.v. bij enthousiast meewerkende ambtenaren en nieuwsgierige voorbijgangers, grote bewondering en waardering op. Sigrun Lobst en Matthijs de Grijter, tuin- en landschapsarchitecte cq. speeltuinleider, zullen nog vaker, o.m. in het kader van Springzaad-activiteiten zoals in Maastricht, over de prachtige resultaten van deze unieke workshop berichten.

Willy Leufgen en Marianne van Lier

Een studiereis naar Engeland, 14-20 april j.l.

- Itty Koster -

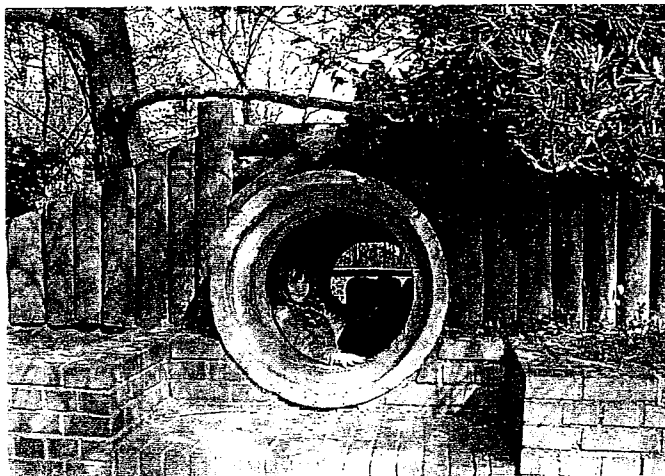
Waar een bezoek aan Oase al niet toe kan leiden... Tot een bezoek aan drie scholen in Engeland waar "Learning through Landscapes" een of dé gehanteerde leer methode is!

Learning through Landscapes staat voor leren in de schoolomgeving en is een nationale instelling in Engeland die scholen hulp biedt bij het inrichten en verbeteren van de schoolomgeving, door meer natuur te ontwikkelen rondom de school en te benutten voor de lessen. Drie scholen met zo'n "rijke" schoolomgeving hebben we, de NME-coördinatoren uit Brabant, verenigd in het Agatos-netwerk, en Kees Both en ik, namens *Springzaad* bekeken.

Van alles wat we daar gezien hebben wil ik graag een indruk geven, hoewel het moeilijk te beschrijven valt. Er was zoveel te zien en er werd zoveel gedaan!

Wat allereerst opviel was toch wel het enthousiasme van de leerkrachten die hiermee bezig waren, voor mij weer eens een bewijs hoeveel er mogelijk is als je er met z'n allen voor gaat!

De scholen die we zagen waren heel verschillend: de eerste school in Londen, weliswaar met een in onze ogen groot terrein eromheen, de tweede school aan de rand van de stad en echt landelijk gelegen en de derde school in het centrum van Exeter. Ook hier was het schoolterrein vele malen groter dan wij het hier in Nederland gewend zijn. Onder heel verschillende omstandigheden hadden deze scholen het scheppen van een natuurlijke schoolomgeving gerealiseerd.

Dat de scholen zoveel ruimte om de school heen hebben, wil niet zeggen dat wat ze daar tot stand hebben gebracht hier in Nederland niet mogelijk zou zijn omdat wij er de ruimte niet voor hebben, veel elementen kunnen ook hier eenvoudig toegepast worden. Er wordt gelukkig ook hier en daar wel wat gedaan, maar er moet veel meer kunnen, *Springzaad* is niet voor niets opgericht.

Uitgangspunt van LTL is dat een kind tenminste een vierde deel van zijn schooltijd buiten lerend bezig moet zijn, dus niet alleen met de biologielees, tekenen en sport, maar ook rekenen, taal, aardrijkskunde, geschiedenis. En de school-

terreinen waren hier dus op ingericht.

Zo zagen we een groep die op "berenjacht" ging in een klein bosje bij de school. Overal waren bermen verstoppt met een letter, het hele alfabet moest opgespoord worden: een taalles in de natuur! Een muzikles buiten met stokken zagen we ook. En met allerlei hinkelperken en een honderdveld op het schoolplein kon er buiten gerekend worden.

Een tekenopdracht die we zagen was het verzamelen van bloemen die in een mooie compositie neergelegd moesten worden en vervolgens nagetekend. Allemaal voorbeelden die met weinig moeite hier ook kunnen!

Heel inspirerend was ook om te zien wat er allemaal met wilgentenen gedaan was, veel hutjes hebben we gezien, veel hekjes, tunneltjes om doorheen te kruipen en ook een draak van wilgentenen! Ieder jaar werden er door de kinderen wilgen geplant, want van wilgen kun je nooit genoeg hebben. Dat ze als haren op een hond zo dicht opeen stonden was geen bezwaar, voor dat ze elkaar in de weg stonden waren ze wel "geogst".

Misschien krijg je zo langzamerhand een beeld van de schoolterreinen die we zagen: het onmisbare plein, maar wel met tal van "hinkelbanen", een heuse klimmuur op een blinde muur, hutjes en tunnels om in te spelen, spannende paadjes, een vijver (wel veilig afgeschermd), kringen van stenen of paaltjes om buiten een kringgesprek te houden of gewoon om te gaan zitten kletsen: de vertelstoel als de zetel van King Arthur!

Fruittomen, een hazelaarbosje, een grasveld waar bloemen geplukt kunnen worden of simpel een echt bootje op het plein wat ook weer tot allerlei fantasiespelletjes inspireert.

Ook bij minder mooi weer of juist bij erg mooi weer in de schaduw kon er nog buiten onder een afdak gewerkt worden.

Iedere onderwijzer zou eens zo'n week mee moeten maken, om inspiratie op te doen voor onze schoolpleinen en speelplaatsen en het enthousiasme mee te maken van de mensen die werken aan een natuurlijke speelomgeving! □

Uitnodiging voor de tweedaagse excursie van het Springzaad-netwerk naar Maastricht op 20 en 21 september a.s.

Programma

Vrijdag 20 september

Ca. 11.00 uur: Na de aankomst van de trein uit het noorden (11.04 uur), gaan we gezamenlijk per (gehuurde of zelf meegeenomen) fiets naar "**Natuurtuinen Jekerdal**", het praktijkleercentrum van het CNME in aanbouw met voorbeeldtuinen en wilde plantenkwekerij. Presentatie van excursiedoel en programma, met koffie en vlaai. Toelichting op de rol van het CNME in de Maastrichtse schooltuinen. Rondleiding op kwekerij en contact met vrijwilligers die hier werken.

Na de lunch (zelf lunchpakket meenemen) op de fiets eerst naar de **schooltuin van OBS Binnenstad**. Hier werkt een gepensioneerde leraar beeldhouwen aan een verborgen aards paradijs, waar hij eens per week jonge kinderen (groep 3) en hun leraar ontvangt. We vervolgen onze fietstocht naar de **schooltuin van school uit Sint Pieter**. Een nieuwe schoolna-tuurtuin, letterlijk en figuurlijk op een 'top'lokatie. Tussen de wijngaardjes en akkertjes op de helling van de Sint Pieterberg. Is deze plek een kans of een beperking? Langs de **schooltuin van de Montessorischool De Poort** fietsen we naar de **Bernard Lievegoedschool** en **Vernieuwend Wonen**. Combinatie van Vrije School en Centraal Wonenproject midden in de stad met een zeer dichte bebouwing en toch een groene 'dorpse' uitstraling. Behalve een huis voor mensen ook nog steeds een plek waar de Kuifleeuwerik en de Akkerdravik zich thuisvoelen. Daarna een wandeling door **natuurontwikkelingsproject De Kleine Weerd**, voorbeeldgebied naast het provinciehuis (in Limburg heet dat Gouvernement) voor de Grensmaas. Betekent 'toekomst voor een grindrivier' ook toekomst voor kinderen en natuur?

Daarna de berg op naar Eckelrade, waar we de avond doorbrengen en overnachten.

Avondprogramma: Presentatie door Sigrun Lobst en Marleen van Tilburg van hun belevenissen bij de aanleg van een schoolnatuurtuin o.l.v. (o.a.) Reinhard Witt in Duitsland en door Sigrun Lobst en Matthijs de Gruijter van de aanleg samen met een groot Duits hovenierscollectief (BASEG) van de Avonturenbouwspelplaats in Rotterdam, die we vorig jaar bezocht hebben (zie ook bladzijde 4 en 5). Nachtervaring in "De Schone Grub".

Zaterdag 21 september

8.15 uur: ontbijt en lunchpakket klaarmaken, waarna we om ongeveer 9.00 uur wegfietsen naar **OBS De Kring**, een grote basisschool in een nieuwbouwuurt met een schooltuin met allerlei educatieve natuurelementen, waarin kinderen zelfstandig met zelfgemaakt lesmateriaal op ontdekkingstocht kunnen gaan. Presentatie van de tuin en dit materiaal.

De tuin van **Basisschool Scharn** is kort geleden door de school i.s.m. het CNME aangelegd. Presentatie van de tuin en de samenwerking. Vervolgens naar **OBS De Regenboog**, schooltuin met leuke soortenrijke borders, met veel wilde planten. Op het schoolplein is ook een klimmuur. **Colorito**, crèche en buitenschoolse opvang, is geïnspireerd door 'Reggio Emilia'-pedagogiek. Een betegelde speelplaats is hier omgevormd tot avonturentuin.

Middagpauze op de **Sint Christoffelschool**, met koffie en een inleiding. Daarna wandelen we door **De Hoge Fronten**. Behalve vestingruïne ook een prachtig natuurgebied met allerlei zeldzaamheden waaronder de Muurhagedis. Presentatie van het beheer m.b.v. de rondtrekkende schaapskudde en het adoptieproject "Maastrichtse kinderen beheren Maastrichtse natuur". Theepauze in de Onderwijswerkplaats van het CNME. Nieuwe leskisten en materiaal (o.a. "Heksendiploma A") zullen worden gepresenteerd. Dan naar de **schoolnatuurtuin van de Aloysiuschool**, met vooral een leuke belevingstuin voor de jongste kinderen. Tenslotte bekijken we de tuin van **Montessorischool Binnenstad**. Hier is behalve een vrij klas-sieke schoolmoestuin ook een ruig gebiedje waar de Vroedmeesterpad op warme zomeravonden zijn mysterieuze geklingel (in Limburg heet hij niet voor niets Klungelke) laat horen. Na allerlei vandalisme hebben buurtbewoners (volwassenen en kinderen) een groene brigade opgericht die de wijkagent gaat helpen bij het toezicht en ook allerlei onderhoud wil gaan doen. Ca. 16.30 uur: afsluiting met een rondje reacties en suggesties voor een volgende bijeenkomst.

Praktische zaken

We overnachten in Eckelrade in het gebouw van "Future Training" (voorheen Henk Schram Centrum), in tweepersoonskamers. Hier zullen we ook de avondmaaltijd gebruiken en ontbijten. Voor vrijdag gaan we ervan uit dat je zelf een lunchpakket meeneemt; het lunchpakket voor zaterdag kun je in Eckelrade klaarmaken. We hebben lakenpakketten gereserveerd. Adres en telefoon Future Training Henk Schram: Klompenstraat 1, 6251 NE Eckelrade, 043-4082965.

Kosten: 55 Euro p.p. (exclusief fietshuur). Over te maken op giro 6727614 t.n.v. Stichting Oase te Beuningen o.v.v. "Springzaad in Maastricht". De excursie gaat door bij minimaal 20 deelnemers. Kort van te voren ontvang je nog nadere informatie (o.a. deelnemerslijst).

Aanmelding

kan telefonisch of per fax (024-6771974), per e-mail (oasenet@wish.nl) of stuur een kaartje (Secretariaat Springzaad, Kloosterstraat 5a, 6641 KW Beuningen). Vermeld in elk geval of je een fiets wilt huren en of je (strikt) vegetariër bent.

De wereld van een kind is fris en nieuw en prachtig, vol van verwondering en opwindende zaken. Ongelukkig genoeg geldt voor de meeste van ons dat dat heldere oog, dat ware instinct voor wat mooi is en ontzag wekt, wordt vertroebeld en zelfs verloren raakt, voordat we volwassen worden.

Als ik enige invloed zou hebben op de goede fee, waarvan men zegt dat deze toeziet op de ontwikkeling en vorming van alle kinderen, dan zou ik haar vragen om aan elk kind in de wereld een besef van verwondering te geven, zo sterk, dat het niet kapot te krijgen is en het hele leven in stand blijft, als een werkzaam tegengif tegen de verveling, teleurstellingen en ontgoocheling van latere jaren, tegen de steriele voorkeur voor kunstmatige dingen, tegen de vervreemding van de bronnen van onze kracht.

Om een kind in staat te stellen zijn aangeboren besef van verwondering levend te houden (en wel zonder de tussenkomst van een goede fee) heeft het de kameraadschap van tenminste een volwassene nodig die met hem de vreugde, de opwindende en het mysterie van de wereld waarin wij leven kan delen en opnieuw kan ontdekken.

Ouders voelen zich vaak onbekwaam, als ze aan de ene kant geconfronteerd worden met de onstuimige en gevoelige geest van een kind en aan de andere kant met een complexe natuurlijke wereld, bewoond door zulke gevarieerde en ongewone levensvormen dat het een hopeloze zaak lijkt deze te ordenen en onder te brengen in een geordend geheel van kennis. Wanhopig roepen ze daarom: "Hoe kan ik mijn kind iets meer leren over de natuur, als ik de ene vogel niet van de andere kan onderscheiden?"

Ik geloof serieus dat het voor het kind en voor de ouder die het wil begeleiden niet half zo belangrijk is te weten dan te voelen. Als feiten de zaden zijn die later kennis en wijsheid voortbrengen, dan zijn de gevoelens en emoties en de indrukken van de zintuigen de vruchtbare aarde waarin de zaden moeten groeien.

Als deze gevoelens eenmaal gewekt zijn- een besef van schoonheid, de opwindende over het nieuwe en onbekende, een gevoel van sympathie, medelijden, bewondering of liefde- dan willen we ook meer weten over het voorwerp van onze gevoelsmatige reactie. Eenmaal gewekt, is dit van blijvende betekenis. Het is belangrijker om zo de weg te plaveien voor het kind dat wil weten, dan hem op een dieet van feiten te zetten, die hij nog niet kan verteren.

Als u een ouder bent die denkt dat u maar weinig natuur ter beschikking hebt, dan is er toch nog veel dat u kunt doen voor uw kind. Met dit kind kunt u, waar u ook bent en wat u ook verder ter beschikking hebt, naar de lucht kijken- de schoonheid van zonsopgang en -ondergang, de bewegende wolken, de sterren 's nachts. U kunt luisteren naar de wind, of deze nu met een majestueuze stem door een bos blaast of met een veelstemmig koor om uw huis zingt en dit luisteren wekt vele gedachten. U kunt ook de regen voelen op uw gezicht en denken aan zijn lange reis en vele gedaanteveranderingen - van zee naar lucht naar land.

Als u in de stad woont kunt u plaatsen vinden, misschien een park, waar u de mysterieuze trek van de vogels en de veranderende jaargetijden kunt observeren. en met uw kind kunt u het mysterie van een groeiend zaad overdenken, zelf als het er maar een is, in een pot met grond op de vensterbank in de keuken.

(uit: Rachel Carson, "The sense of wonder". Vertaling: Kees Both)